

Za kritično raziskovanje v socialnem delu

S kritičnim raziskovanjem v socialnem delu pripomoremo k zavedanju o značilnostih vsakdanjega sveta, o okoliščinah družbenih pojavov in izvorih družbenih neenakosti. Vsi prispevki, ki so objavljeni v tokratni številki, so po vsebini tematik, ki jih obravnavajo, povsem različni, toda z analitično in kritično raziskovalno perspektivo so vsi predvsem odziv na odkrite in zakrite procese, ki ovirajo vzpostavljanje večje družbene pravičnosti, ustvarjajo nove ali preoblečene silnice poglobljanja družbenega izključevanja in pripomorejo k ustvarjanju svetov različnih hitrosti, različnih dojemanj humanosti in brezkompromisne sebičnosti. Avtorji in avtorice v tokratni številki pišejo o vprašanju zaposlovanja starejših v Sloveniji, o tematiki obravnave samomora, o izzivih sistemskih sprememb na področju nasilja nad ženskami in zgodnje obravnave otrok s posebnimi potrebami. Objavljamo pa tudi poročilo o strokovni ekskurziji in obisku koncentracijskega taborišča Auschwitz, kritičen komentar reorganizacije centrov za socialno delo in recenzijo knjige *Skrb kot nasilje* avtorice Darje Zaviršek.

Vplivu ekonomskih in demografskih sprememb globalnega sveta se ne izmuzne nobeno področje človekovega življenja. Nihče izmed nas ne more več ubežati regulaciji naših osebnih biografij in potekov življenja, ki jih usmerjajo akterji globalnih politik. Zaposlovanje starejših ljudi se je v javnem diskurzu pojavilo kot samoumevno ekonomsko dejstvo, v članku pa avtorici Tjaša Žakelj in Martina Rameša okoliščine tega problema podrobneje pojasnjujeta in opozorita tudi na slepe pege in pasti posploševanj in stereotipnih vzorcev oblikovanja ukrepov na določenem področju.

Naslednji članek na podlagi osebnih izkušenj ljudi, ki so poskusili narediti samomor, in izkušenj ljudi, ki jim pomagajo kot strokovnjaki, opozori na omejitve in pomanjkljivosti v sistemu pomoči ljudem, ki so v hudih duševnih stiskah. Avtorici Vera Grebenc in Teja Bakše v članku pokažeta na spregledane potenciale socialnega dela na področju pomoči ljudem, ki so v hudi duševni stiski, med drugimi ugotovitvami pa omenjata tudi molk, ki spremlja stisko posameznika. Ugotavljata, da je v izrazito individualizirani družbi doživljanje trpljenja postalo človekov zasebni problem in da se od ljudi zahteva, da trpljenja sploh ne bi smeli več občutiti. Tudi sistem obravnave, ki temelji na intenzivni uporabi medikamentov in izključuje pomoč s človeško bližino, utrjuje zahtevo po utišanju pripovedi o trpljenju. Družbeni izvori stisk, kot so izkoriščanje, nasilje, izključevanje, rasizmi, homofobija in druge krivice, v tej perspektivi niso več problem, ampak postaneta problem človek in njegova nezmožnost, da bi stisko nadzoroval.

Na pasti in omejitve uvajanja ukrepov, ki niso celostno in usklajeno pripravljene in posegajo na zakoreninjene kulturne vzorce, lahko beremo v naslednjih dveh člankih. Bojan Popović v članku o uresničevanju ukrepa prepovedi približevanja v primeru nasilja nad ženskami na Kosovu pojasnjuje, da v izrazito tradicionalni patriarhalni kulturi vzpostavljanje novih pravil in struktur še ne prekine molka o nasilju in ne prepreči trpljenja žrtev. Še več, žrtev mora postati nosilka družbene spremembe in ne le poskrbeti za svojo varnost, ampak nase prevzeti nalogo spreminjanja prevladujočih družbenih vzorcev in vrednot. Žrtve nasilja so v takšnih okoljih kljub napisanim zakonom prepuščene same sebi.

Jasna Murgel pa se v strokovnem članku o zgodnji obravnavi otrok s posebnimi potrebami sprašuje o možnostih premika od zdravstvenega modela obravnave otrok k socialnemu. Potem ko je bil leta 2017 sprejet zakon, ki na novo ureja model zgodnje obravnave za predšolske otroke s posebnimi potrebami, ostaja poglobitni izziv prehod na sistem, ki bo temeljil na dejanskem vključenju otrok s posebnimi potrebami v družbo in na načelih deinstitutionalizacije. Največja neznanka kljub zakonu tako še naprej ostaja, kako v vsakdanjih situacijah in s senzibilnostjo do otrok in družin zagotoviti sodelovanje različnih ustanov in služb, da se bodo otroci in družine počutile podprte in varne.

Zavedanje, da je z vzponom neoliberalnih vrednot danes glavno vodilo ekonomskih politik večine svetovnih držav zmanjševanje stroškov za zdravstvo, izobraževanje, socialno varnost in javnih storitev na splošno, tistih, ki delamo in raziskujemo na teh področjih, ne navdaja z optimizmom. Razkoraki med deklariranimi cilji, popularnimi slogani, črkami zakonov in dejanskimi izkušnjami ljudi, tako tistih, ki so uporabniki javnih služb, kot zaposlenih v njih, ustvarjajo svet virtualnih resnic in priložnostnih argumentov.

Ivan Janko Cafuta v daljšem eseju o centrih za socialno delo po reorganizaciji piše o paranoidnem komunikacijskem krogu, v katerem uradne informacije in formalizirana stališča nimajo prav nič skupnega z vsakdanjo realnostjo na centrih, kjer si večina zaposlenih še vedno ne more organizirati prostora in časa za strokovno delo. Utišanje in molk o trpljenju lahko ustvarijo vtis, da tega trpljenja ni. Prekinitev kulture molka je možna le takrat, ko se med sogovorniki in poslušalci lahko vzpostavi razumevanje in empatija. Študentke, ki so z Darjo Zaviršek obiskale Auschwitz, so v poročilu zapisale, da se vse tragike in razsežnosti holokavsta lahko zavemo šele, ko spoznamo, da si vsi želimo živeti.

Vera Grebenc, april 2019